

TELEGRAFUL ROMÂN

Nr. 56. ANUL XIII.

Telegrafulu este de dona ori pe septe-
man: joi'a si Duminec'a. — Prenume-
ratiunea se face in Sabiu la espeditur'a
toiei pe afara la c. r. poste, cu bani
gat'a prin scrisori francate, adresate
catra espeditura. Pretiulu prenumerati-
nei pentru Sabiu este pe anu 7. fl. v. a.
ear' pe o jumetate de anu 3. fl. 50. Pen-
tru celelalte parti ale Transilvaniei si pen-

Sabiu, in 18/30 Iuliu 1865.

tru provinciile din Monarchia pe unu anu
8 fl. era pe o jumetate de anu 4 fl. v. a.
Pentru princ. si tieri straine pe anu 12
pe 1/2 anu. 6 fl. v. a.

Inseratele se platescu pentru
intea ora cu 7. cr. sirulu cu litere
mici, pentru a doua ora cu 5 1/2 cr. si
pentru a treia repetire cu 3 1/2 cr. v. a.

Sabiu in 15 Iuliu 1865.

Domnulu Professoru de limb'a si literatur'a româna la
gimnasiulu mare din Cernautiu Aaronu Pumnulu au edatu
cartea intitulata „Privire repede preste done sulte siése-dieci
si sieple din proprietatile asiâ numite „Mosii monastiresci“,
din carele s'au formatu maretulu fondu religiunariu alu Bi-
sericei dreptcredinciose resaritene din Bucovin'a— facuta dupa
adeverintie autentice si urice“. Pretiulu cartiei este 1 fl. 30 xr.

Autorulu erudit si zelosu premite cartiei sale acêsta
Precuventare :

„Asta privire preste mosiele Fondului religiunariu din
Bucovin'a se da publiculu in mâna, mai întâiu pentru insem-
natatea cea mare a obiectului, ce se cuprinde intr'ens'a, căci
ce lucru pôte sa alba pentru noi interesu mai mare, decâtu
proprietatile acelea, din carele se sustine tota biseric'a noastră,
totu clerulu, si toti dregatorii bisericesci, dela capulu Biseri-
cei, si pâna la celu mai de pre urma scriitoriu si sierbitoriu
alu bisericiei; din carele este indiestrata si se sustine o mare
parte de scôle si de asiediaminte de cultura, precum institu-
tulu teologicu din Cernautiu, la gimnasiulu plenariu din Cer-
nautiu doi professori de limb'a româna si doi Catecheti, Se-
minarulu din Cernautiu; Gimnasiulu plenariu din Suceav'a;
scôl'a normala si preparandiala nationala din Cernautiu; scô-
l'a reala plenaria nationala din Cernautiu; scôl'a de dascalie din
Cernautiu; unu Catechetu, la scôl'a de fete din Cernautiu; scô-
l'a normala din Siretu; Catechetulu dela scôl'a normala din
Suceav'a; 55 invetiatori triviali; ajutore la 72 de scôle triviale;
infintiarea de scôle triviale pe unde nu sunt inca, nici
se afla mijloce spre infintiarea lor; pensiuni la mai multi
professori triviali, si la vedave de ale lor s. a. s. a. Eata
dara, ca tota viet'a noastră religiunaria, morale, spirituale, na-
tionale, sciintiale se sustine din acele proprietati; eata ca tota
desvoltarea, si cultivarea noastră religioasa, nationala, spiritu-
ale, sociale se ajuta si se nainteza numai prin Fondulu religi-
unariu, formatu din proprietatile insemnate in asta carticica;
deci cine aru pot fi cu inima atatu de impietrita, si atatu de
nepasatoriu pentru fiint'a s'a, si pentru desvoltarea si nobila-
rea acelei'a, care sa nu dorésca fierbinte din adenculu sufle-
tului seu, că sa cunosca mai deaprobe acestu isvoru neseca-
veru alu fericirii sale, acestu sustitoriu si innaintatoriu alu
vietiei sale religiose, morale, nationale, alu fericirii sale celei
adeverate, ba chiaru alu esistintiei sale? că asiâ conoscen-
du-lu sa-lu scia si aperi de intemplari neprevedute, strica-
ciose, sa scia a-lu si inmulti si folosi dupa caviintia pururea!

„Mai departe se publica asta privire cu acelu scopu, că
prin aceste inceputuri crude si nedeplinite in tota prinvinia
sa se dea ocaziune binevenita si dorita la barbatii, cei ce au
cunoscintie mai latie, mai amerunte si mai acurate despre
acestu obiectu atatu de insemnatoriu si campanitoriu, si suntu
provediuti si cu mijloce de ajunsu spre capetarea si publicarea
uricelor atingatorie de proprietatile Fondului, că ei sa inde-
plinésca tote scaderile. ce se voru fi aflându in asta carticica, si
asiâ apoi cunoscintia acurata, deplina si lemurita despre tote
mosiile monastiresci, din carele s'au formatu Fundulu religi-
unariu si despre nemoritorii barbati: Principi, Episcopi, Ca-
lugeri si proprietari mireni, cari au daruita acele mosii, sa o
verse in cunoscintia sufletului nostru alu tuturor credincio-
siloru fii ai bisericiei noastre, si prin aceea sa ne indemne si
pre noi, că nu numai sa ne aretamu pururea cea mai religioasa
multiamire câtra acei binefacatori ai nostri, dar totdeodata sa
rogâmu cu umilintia indurarea domnediesca, că sa reverse si
in inimele noastre ale tuturor evlavi'a, spiritulu, si zelulu
celu sfantu alu binefacatoriloru acestor'a preafericiti, ca asiâ
sa facemu si noi daruiri si fonduri pentru urmasii nostri, dar
nu sa traimu numai de a gatâ din cele ce au fundatu si-au
intemeiatu pentru noi fericiti, si pururea pomeniti si nemo-
ritorii nostri strabuni naintasi!

„Pentruca sciutu este: ca totu, ce avemu, si totu, ce
facemu in asta vietia pamantena, piere si se nimicesce, că cum
n'aru fi mai fostu, si numai fapt'a cea buna remâne de pome-
nire binecuvantata dupa mormentu!

„Nu ve adunareti comora pe pamentu, dice sfânt'a Scrip-
tura, unde vi o mananca moliele si rugin'a, unde vi o sapă
furii, si vi o rapescu; ci ve adunati comora in ceriu, adeva,
faceti fundatiuni pentru biserici, pentru scôle, pentru academii
de drepturi, fara de care sunteti periti, si nu ve mai poteti
aperâ de apunerea totala! pentru studentii cei cu talente, dar
fara mijloce, pentru Reuniunile si Asociatiunile ce se infiin-
tieza spre inaintarea culturii religiose, morale, nationale, sci-
entiale spre fericirea nostra si spre marirea lui Dumnedieu
prin faptele vostre; căci numai atunci comora vâstra nu vi o
mananca mai multu nici moliele, nici rugin'a, numai atunci nu
vi o mai potu nici sapă nici rapă furii!

„Celu ce are urechi de auditu, sa auda si sa intieléga;
si cine are sufletu in sine si inima de simtitu, sa simta si
sa lucredie!

„Eata tu Dumnedieule alu religiunei, alu moralitatii, alu
nationalitatii, alu culturii, si alu fericirii fiintieloru tale, Tu
Parintele luminilor! revarsa-ti binecuvantarea ta cea cérésca
asupra acestui inceputu, ce s'a facutu! Asiâ sa fia!

Maideparte espune Autorulu prescurtu, ca „ortografi'a
din acêsta carticica nu este potrivita cu totul cu aceea, cu
carea este tiparitu Lepturariulu romanescu pentru gimnasie,
totusi crede, ca va fi usiora de cititu pentru fia-cine, si ca
ea nu este compusa pentru recomandarea si introducere vre-
unei ortografii, ci numai pentru scoterea la ivela a obiectului
celu cumpenitoriu din asta carticica. Căci pâna ce ne vomu
ocupa mai multu numai cu lucruri si interese straine; ear nu
cu interesele nostre de vietia, cu cunoscerea mijloceloru a-
celor'a, si cu bun'a si intielépt'a loru intrebuintiare: pâna a-
tunci sa credemu, Frati Români! ca nu va fi cu potintia a
inainta in cele bune si de folosu neaperaveru. De câtu sa te
imbraci in portu nationalu romanescu, si sa lucrâ că Neromânu;
mai bine te imbraca cum poti, si lucrâ că R o m â n u a-
d e v e r a t u, dupa maretiele exemple ale strabuniloru tai!

Cernauti 6/18 Ianuariu 1865, in diu'a de Boboteza. Au-
toriulu. —

Noi caracterisâmu opulu acest'a alu Dlui Professoru
Pumnulu de celu mai mare pretiu, si dicemu, ca ceea ce este
Tesaurulu istoricu alu Domnului Alessandru Papiu in mare,
aceea este opulu Dlui Pumnulu in micu, căci ne-au scosu la
lumina cu documente originale adeverulu acel'a mare si neres-
turnaveru, prin care cunoscemu pe acei Principi, Archierei,
Calugeri si Proprietari mireni, cari prin fundatii marinimose
s'au facutu nemoritori la natia româna, si dau subsi-
stintia la toti sierbitorii religiosi, nationali, spirituali si so-
ciali.

Precuventarea Dlui Pumnulu la acêsta scriere este unu
capu de opera, este cosinitia cea plina de miere spre indul-
cirea natiei intregi, si repetia ei cetire, si apretinirea ei
caldurâsa nu se pôte recomandâ din destadu. — Noi mai aflâmu
in precuventarea acêst'a si icon'a cea via a pietatii Dlui Pum-
nulu, ce o porta in inima-i pentru Mecenatii nationali; a-
flâmu o lucrare de pietate, prin care Domni'a lui potrivit pu-
setiunei sale au facutu Parastasulu celu mai solenu spre adu-
cerea aminte si spre preamarirea eterna a aceloru Fii mari ai
natiunei române, cari cu sacrificiele loru stralucescu si voru
straluci pe altarulu Bisericei si natiunei române, pâna candu
va fi unu Românul adeveratu in lume!

Situatiunea de fatia.

In numeralu trecutu amu fostu apostrofatu in vre-o câ-
te-va cuvinte situatiunea noastră de fatia. Schimbările care
s'au urmatu de unu tempu inoče au tressaritu pre barbatii politici

de toate părțile și partitile, și până ce susu în Vienn'a sunt încă toate acoperite de velulul viitoriului (de și cel mai de aproape) resaru cu gramad'a întrebări, se audu voci, care de care mai opuse Cestiunea ungara ceea ce fû miscata încă de opusetiunea senatului imperialu, devine obiectulu desbateriloru în foile publice în toate variațiunile ei. „Continuitate“ de dreptu „complanare“ sunt parole de di.

Noi nu putem de asta data mai bine ilustra situațiunea decât aratându parerile care predominéza spiritele, despre întrebările și cestiunile ce se ivescu pre tapetu.

Încătu pentru continuitatea drepturiloru unguresci, publicului nostru credem, că e destulu de cunoscuta, de pe la marcalele ținute după diplom'a din 20 Octobru. Ea adică pretinde vigoarea legiloru unguresci aduse la 48 până atunci, până cându acele prin factorii legislativi se voru înlătură.

„Const. Oest. Ztg.“ vorbindu despre continuitatea acéști'a pune întrebarea, ca până unde se întindu legile acestea nevatamabile? Căci după cum stau lucrurile astăzi, activitatea legislativa a dietei ungare din 1849, nu pôte nice decum pretinde epitetulu acéști'a. Mai departe, ca chiar și aparatorii cei mai caldi ai acestor legi încheie continuitatea cu articolulu de lege 31. din a. 1848. După aceea arata ca legile din 48 nu cuprind nîci mai multu nîci mai puțin, decâtu resturarea constituțiunei celei vechi unguresci, prin timiditatea unei, și prin precipitatea altei părți, și în fine rumperca lagaturei legale între Ungari'a și cea alta Austria. „Cine cunósce acestea (adică cele ce s'au întemplat la 1848/9 și articuli dietali din 1848) încheie Const. öst. Ztg“ va pricepe ca e unu evenimentu cu totulul fabulosu în istoria, a pretinde cine-varecunoscinti'a dreptului acéști'a de dreptu continuu, din partea imperatului și a imperiului, după ce încă n'au crescutu iarba preste urmele consecunțiiloru celor funeste a unei asemenea legislațiuni; după ce prin maritimós'a activitate a Imperatului, prin încrederea din partea imperiului și prin puterea cea nerespingibilă și secreta a desvôltărei istorice s'au fostu creatu o stare constituțională, preparata de mai multe sute de ani, pretinsa de esistenți'a și pozițiunea imperiului, carea realizându unitatea dreptului și statului, da garanția de pacea și binele popórelor. — Și toate acestea sa nu fia nimic'a fatia cu ceea ce numesce o partida dincolo de Lait'a „continuitate de dreptu.“

Pecându o fôia centralistica vorbesce astfel, federalistii, fără de a intra în cestiuni de acestea, astépta sa veda ce direcțiune va luă cancelarul ungaru, de va respectă elu cuvintele maiestatiche pronunțate la Pest'a, cu ocaziunea caletoriei din urma, s'eu va privi pe națiunea magiara, că pe cea singura națiune politica, și unica chlamata de a administra și guvernă. În casulu acéști'a partid'a acéști'a se promite a combate regimulu dlui de Mailatu din toate puterile, aliindu-se cu toate națiunile nemagiare ale Ungariei.

Despre entusiasmulu celor mai multe foi magiare, causatu prin schimbările de fatia numai avem sa perdem cuvinte. Nici ca avem de a spune publicului deca acele sunt pre lângă continuitatea drepturiloru din 1848. Caracteristicu este însă, ca diuarulu „Korunk“ se ocupă în septemănil trece cu „punctulu de gravitațiune“ alu imperiului, pe care-lu afla în Bud'a—Pest'a.

După ce aduce motivele politice și strategice pentru acestu punctu de gravitațiune încheia, ca îndată ce „scirea“ acéști'a aru capetă o formă mai pipăibila, Ardélulu încă aru luă alta fatia, „pentruca dice „Korunk“ „Ungari'a se întregesce prin Ardélulu; fără Ardélulu Ungari'a e deschisă; cine domnesce Ardélulu, domnesce, încependu dela Dunarea de jos până la Tis'a și până la marea neagra.

„Pesti Nápló“ mai seriosu și mai gânditu nu se preda cu totulul în brățiile optimismului, ci și esprima speranți'a de a se mai întâlni cu coleg'a seu „Botschafter“ ce are sa apuna cu ultim'a lunei acéști'a, va sa dica speréza ca va mai avé ocaziune de a se ciocni cu centralismulu, cărui'a acum i se face din toate părțile prohodulu.

Deca stămu se reasumăm, vedem ca până acum sunt numai speranțe și temeri. Cu pasirea ministeriului celui nou și cu redeschiderea dietelor, care încă nu mai sunt departe, vomu esî din starea cea dubia, în care ne aflăm.

Interpelatiune.

În ședinți'a casei ablegatiloru din 21 Iuliu 1865 s'au cettu următoarea interpelatiune îndreptată către Escel. Sea. ministrulu de finanție:

„Se aude din isvoru siguru, ca în unele comune ale Transilvaniei, darea capului pe anulul curinte se prescrie de 4 f. în locu de 3 f., de 2 f. în locu de 1 f.

Cu privire la faptul acéști'a și permite subscriși a în-

trebă pre Escel. Sea dl. ministru de finanție: Ce mesuri cugeta Escel. Sea a luă, spre a împedecă procederea acéști'a opusa legii despre imputinarea dărei personale în Transilvania, făcuta pe cale constituțională și sancționată de Maiest. Sea?

Vienn'a 21 Iuliu 1865.

Franc. Obert.

Mandelblüh.

Aldulcanu.

Fr. Schuller. — Libloy.

Ios. Filtsch.

Ioann Popasu.

Cavaleru de Puscariu.

Demetr. Mog'a.

Eiselsberg.

Ladislau de Buteanu.

Kopetz.

Lemény.

Schneider.

Dr. Teutsch.

Gull.

Iscecesculu.

Thót Sam.

Hagenauer.

Grüner.

Kuziemski.

Mogilnicki,

S a b i i u 17 Iuliu. Unu telegramu a „Hem. Ztg.“ etc. de eri spune, ca în 27/15 l. c. s'au închis senatulu imperialu. Cuventarea de tron esprima recunoscinti'a pentru activitatea senatului și face o reprivire asupr'a proiectelor decise. Mai încolo spune, ca regimulu va starui pentru sustinerea păcii în Europ'a, iară cestiunea Schleswig—Holsteiniana va cercă Imperatulu în cointielegere cu regele Prussiei a o apropiă de deslegarea, care sa corespunda atât intereselor Germaniei întregi, cât și pozițiunei Austriei în confederațiunea germană. Motive de însemnătate ceru curend'a deschidere a dietelor din tierile partiei resaritate a imperiului, din care cauza au sîremasu desbaterea bugetului pe 1866. Se recomanda tîntirea într'acolo, că o tractare comună a drepturilor, intereselor și detoriilor comune a tuturor tierilor sa unésca toate popórele imperiului. Tîntirea acéști'a sa fia basata pe recunoscerea conditiunilor de viață a monarhiei, pe iubirea și credinți'a către tron și patri'a comună, și atunci cu ajutoriulu lui Ddieu, aceea acusi va deveni unu faptu realizatu și o veste de bucuria.

Audim ca Escel. Sea Guvernatorulu are sa sosésca în curendu la Sabiiu. Cu acéști'a sta în legatura apoi scirea despre deschiderea dietei ardelene, carea se dice ca nu aru fi departe. —

M e r c u r e a 25/13 Iuliu 1865. Avendu de a înpartasi unu actu celu puțin pentru Românii din Mercurea nu de mica însemnătate, — unu actu în tempulu prezentu și cu atât mai puțin în trecutu fără parchie, unu actu vrednicu de imitatu și care nu are debuștia de nici unu comentariu, pentru ca se lauda elu însusi pe sine.

Presbiteriulu precum și reprezentanți'a asiă numita — cea mare a biserice evang. luth. au resolvitu încă în 28 Maiu a. c. prin majoritate de voturi pe sém'a zidindei biserice gr. orient. de aici, unu ajutoriu de 2000 f. v. a. care concludu substernându-se apoi în întielesulu prescrișelor sustătoare, venerabilulu Consistoriu cercuale, s'a priimitu și întaritu și de către veneratu acéști'a cu de plina unanimitate de voturi, și asiă eara acéști'a unicu în felulu seu s'a și înmanuatu antăiu sub însemnatulu. Ne simțim deci placutu oblegati, a rostî prin acéști'a în publicu tuturor acelor'a, carii au contribuit la fapt'a, care credu se pôte numi, în cel mai stensu întielesu alu cuventului, unu adeveratu productu alu dragostei fratiesci, — și în indeosebi P. On. Domnu Decanu și Parochu din Mercurea D. M. G e s t a l t e r sub a cărui presidiu, atât în presbiteriu și reprezentanți'a cea mare, cât și în Consistoriulu cercuale s'a decisu pomenitul și marinosulu ajutoriu — cea mai adencă și caldă multamire.

Reprezentanți'a biserice gr. orient. din Mercurea.

Nestoru Flesieru, Parochu. Ilia Macelariu. Moise Bunea și George Barbu, Tutori.

O p r e a și S t r e z ' a — C a r t i s i ó r ' a în 22/10 Iuliu. Vineri în 21/9 l. c. la un'a ôra după amédi s'a escatu, focu în comun'a Strez'a—Cartisiór'a, din siur'a unui locuitoriu unde 2 copii au facutu focu. În vre-o câte-va minute 66 de case și vr'o 70 siuri au fostu mistuite cu totul. Nenorocirea însă vru a-si estinde brățiile ei cele înfiorătoare și mai departe, căci fiindu ventu, foculu fu strapurtatu de aci și în Oprea Cartisiór'a, unde în restempu de o ôra se mai potopira alte 170 de case și 200 siuri.

Reulu nenorocirii acéști'a e cu atât mai mare, cucatu bietii locuitori ai comunelor acestor asiă de cercate, au fostu risipiti la lucrulu câmpului, și asiă ce au avutu în casele și salasiile lor, totu au devenitu prada flăcărilor. Să-si întipiescă acum ori și cine jalnic'a sôrte acelor ce se întorcea dela zadufulu dilei, la cenusi'a și la lips'a totală de pâne, de îmbracaminte și de acoperis. Vre-o 1400 de suflete sunt ajuns de sôrtea acéști'a trista!

Mare multiamita e de a se aduce Dlu jude processualu Georgiu Mohanu, carele si de astadata au doveditu cunosce-rea misiunelei sele, si carele cu cuventulu mangaiá, iara cu fapt'a cautá sa stérge lacrimile nenorocitiloru, procurandu-le prin mijlocirea sea dela dlu dregatoriu alu contiloru Teleki Sandor si Gyula, cáruia inca avemu de a ne esprimá recuno-scinti'a pentru fapta-i umana—vre-o 200 ferdele de bucate. Dlu jude susu mentiunatu, cu ocasiunea impartirei bucatelor, dupa o vorbire fórte mangaitóre darui din spesele sele pro-prii, fia-cáruia locuitoriu o bucata de páne si unu pacharu de vinarsu. O privire de totu rumpátóre de anima erá, candu ve-deai pruncii nevinovati, cari traisera dóue díle numai cu me-re prajite de elementulu infuriatu, cum se aduná, cum se im-buldi'a impregiurulu mangaitorului loru. Dec Ddiu cá popo-rulu sa aiba totu astfelu de barbati cu anima parintésca!

In aceste dóue comune au arsu dintre casele si salasie-le cele coperite cu paie si cele de materia mai solida. In-veție-se dar toti confratii a-si pune siurile mai departe de ca-se, a-si largi ulitiile si a se asigurá, cáci altmintrea eata cum potu remané 236 de familii la traista de cersitoriu, ardien-du-le chiaru si unelte economice (din acesti'a 3. di: trei au fostu asigurati). In fine chiamámu atentiunea toturor par-intiloru, care-si lasa pruncii in tempulu lucrului câmpului pe acasa, a ingrigi mai bine de aprindióre (lemnusie de a-prinsu), cá sa nu se mai intemple atari nenorociri!

N. Budacu.

Principatele române unite.

Raportulu Comisiunelei miste, despre care promisserámu in nr. 53 alu fôiei nóstre cuprinde urmatórele:

Mai întâiu dupa o mica introducere vine asupr'a bugetu-lui, despre carele dice ca s'a votatu asiá, dupa cum s'a propusu mai alesu pentru aceea, pentruca tiér'a erá lipsita de bugetu de mai multi ani; reductiuni inse s'aru mai poté face. Dupa aceea si esprima dorinti'a, ca legile privitóre la organisarea tieiei, vo-tate si cari au a se votá, guvernulu sa caute a le pune in lu-crare, „cáci valórea institutiunei celei mai perfecte se mesura numai dupa felulu aplicárei principiiloru pe cari ea le consa-cra.“ Aplecarea nóneloru legiuniri, observarea justitiei, sub tóte modurile sele de manifestare, este a dóua parte a ope-rei incepute de M. Ta, cáci numai cu modulu acest'a legile se voru poté transformá din precepte in fapte, si petrundiendu in obiceiurile poporului voru radica simtiulu seu morale.“

Totu in intiesulu acest'a vorbesce com. mista despre legislatiunea penala, la care se adauge, ca aci sa cere, ca fia care individú sa se misce liberu in sfer'a sea. Marginirea carea sa o aiba, sa fia restringerile legali si responsabilitatea. Se cere energicu stabilitatea mai alesu a functiuniloru chiaru si cei administrativi, pentruca numai asiá, de o par-te se va asigurá viitoriulu, de alta parte védi'a functiun-ariloru. „Principiulu ierarchiei este totu atátu de necesariu, ca si celu alu stabilitáti“, cáci altmintrea neobservarea a-cestui'a si a legii amisibilitáti, precum si inaintárele cele rap-edi suntu fórte vatematóre.

Tóte reformele si imbunatatirile devinu ilusorii pâna candu sta in tiéra jurisdictiunea consulara, carea vatema au-tonomi'a tieiei, si asiá comisiunea, basata pe vechile stipula-tiuni, cere aplicarea legiloru la toti cáti se afla in tiéra fára deosebire.

Ce se atinge de organisatiunea comunelor recunósce bi-nefacerile ce li s'au facutu acestor'a, dar cá sa aiba acés'a si urmárele sale cele bune trebuie, ca veniturile comunelor sa se intrebuintiedie numai si numai pentru comune. Atrage apoi atentiunea asupr'a stárei cei deplorabile a Bucuresciloru; recomanda o scrupulósa revisiune in bugetele despartiamintelor ministeriali; perceptiunea impositelor (dáriloru) spune ca e neregulata, pentruca nu se reclama la tempu, iar mai tardiu se reclama firesce o suma mai mare, care contribuentulu nu o póte respunde s. a.

Socotelele nu suntu prezentate de mai multi ani si nu se scia, care au fostu starea finantiala pâna atunci, nici cari au fostu cheltuiielele.

Amintindu comisiunea de organisare militiei, ca de o imperativa trebuintia dictata de circustantie presentii, si per-mite a esprime totuodata si dorinti'a de a se intrebuinti'a acés'a la lucrárele publice, si acés'a si pentruca lips'a bratielor de lucru in tiéra e simlita, dar si din punctu de vedere eco-nomicu si sanitariu (si noi am dice si moralu. Red).

Cere mai departe regularea pensiuniloru prin o lege mai po-trivita, pentruca cea in vigóre, asociata de multele ne-regularitáti in inaintarea in functiuni, precum si in destituirile din functiuni, au impovaratu statulu cu spese netrebnece. Vi-ne apoi asupr'a chiriei ce se platesce pentru localurile auto-ritátoru, cari pe lánge aceea ca constau pe statu sume insem-

nate de bani, nu corespundu toturor trebuintiloru acelorú autoritáti. Cere comisiunea, ca din dobând'a de pe proprie-tátile inutile ale statului, sa se edifice case corspundiatóre pentru dregatoriele publice. - Arata starea cea rea a cáiloru de comunicatiune, atrage atentiunea guvernului asupr'a mancorie-loru ce se facu din partea agintiloru, intreprindiatoriloru si a a tehniciloru lucráriloru publice si, cum acele de multe ori in-cepute remánu neterminate, cele terminate cum se ruinéza, si si espmá dorinti'a, ca inceperea lucráriloru la cáile ferate de-j'a votale nu se va mai amáná. Cátu pentru drumurile vicinali comisiunea recunósce prestatiunea in natura, ca siste-m'a cea mai avantajósa.

Revine apoi asupr'a de mai multe ori esprimatelorú dorin-tie, de a se transformá chieiturile dala Galati, Brail'a Oltenitia, Calarasi si Gurgiu in porturi. Acés'a díce comisiunea aru ajutá fórte multu „la radicarea agriculturii, comericiului si in-dustriei tieiei.“

„Scimu prea bine, M. Ta, ca tóte imbunatatirile nu se potu face de odata, cu tóte acestea in limitele mijlóceloru de cari dispunemu s'aru poté atinge scopulu doritu, déca s'aru urmáre treptatu ori ce lucrare fára intrerupere, dupa o si-stéma bine preconcepata. In faptu in sa se cheltuiescu adesea summe insemnate si in urma se abandona mai nainte de a se terminá, astfelu, M. Ta, fia-ne permis a ve supune la cuno-scintia, cá esemple, inceperea cladiriloru mitropoliei astadi aban-donate, academi'a nationala din Bucuresci, singurulu edificiu publicu de o mare importantia, aprópe terminatu inca din anulu 1858, si care s'aru fi potutu completá cu mici summe totdeu-n'a distrase dela destinatiunea loru. Ascmenea ne permi-temu a aminti M. Tale si starea in care se afla mitropoli'a si casarm'a din Iasi.“

(Va urmá.)

Insciintiare literaria.

(B a n a t u in díua SS. Petru si Pavelu 1865.)

(Continuare din nr. premergatoriu)

Lasu sa urmeze acum.

Sumariulu cártei

Precuventarea.

I. Crestinatatea Romániloru suptu regimulu Romaniloru si alu Gotiloru. Románii suntu cei mai vechi locuitori cre-stini alu tieriloru pre unde se afla ei astádi. Suptu Impera-tulu Galienu (260-268,) crestinatatea s'a recunoscutu ca re-ligiune iertata — religio licita—, si in Daci'a lui Traianu, mai antaniu in Banatulu Severinului si cel'a alu Temisiului, s'au immultitu preotii crestini.

II. Inceputu de organisare bisericésca si de metropolia la románii din Daci'a lui Traianu inca dela increstinirea loru. Teo-filu primulu cunoscutu dupa nume Metropolitu alu Ardélului, Urmatorii lui Teofilu scauuulu metropolitanu—cáti amu aflatu dupa urme istorice — si pâna au fostu Románii cu Go-tii, apoi si dupa ce au remasu Románii singuri.

III. Schitie din viéti'a politico-nationala si bisericésca a Romániloru dela an. 800 pâna la an. 1494.

Románii de pre la an. 679. deveniti suptu Bulgari si Schiai in an. 824. se facu independenti, dar mai tardiu devinu iéra sub suzeranitatea Bulgariloru, si forméza ducate proprie, si inducu pre bulgari la religiunea crestinaa dupa ritulu seu celu greco-orientalu sub iuridictiunea bisericésca a Constantinoplei.

Bulgari'a dela 866—869. sub Pap'a romanu, prin sinod. de a tóta lumea VIII. devine formalu iéra sub Patriarch. Con-stantinoplei.

Ducatele Romániloru in Daci'a occidentala séu mo-dern'a Austria. Conflictule Romániloru cu Magiarii. Asecu-rarea autonomiei Romániloru prin tractate incheiete cu Magiarii.

Indepinirea increstinirei Serbiloru intre anii 867—886.

Date despre episcopulu romanescu gr. or. in Ardélu in a. 948.

Inceputulu increstinirei Magiariloru prin epicopu. romanu. Ieroteiu si prin colucrarea Romániloru.

Domnitoriulu Temisianeii atunci mai latite, romanulu Op-tumu pre la an. 1000 cá crestinu gr. orient. radica monastirea gr. orient. Marisian'a mai tardiu numita Cenade dela

Primulu comite alu Temisianeii romanulu Cinadu in an. 1038.

Totu pe atunci s'a botezatu si regele Ungariei Stefanu I. dupa ritulu gr. or. alu Romániloru, aflandu la acesti'a Episcopi si mai multe monastiri gr. or. in viétia. Pe atunci er'a si Episco-patulu gr. orient. din Oradea mare in viétia.

Episcopatulu din Ardélu dupa ce Magiarii mai tardiu au priimitu ritulu latinu, a remasu numai a Romániloru.

Se arunca sementi'a desbinárei bisericiei crestine in occi-dentala si orientala prin evenimentele sciute cu Bulgari'a.

Dupa desbinarea besericiei s'a intr'odusu in Bulgaria in loculu glagoliticeii grecoslavice'a forma de scriere. — Documen-te de renumiiti slavisti Copitaru si Siafaricu, cumca literele, greco-slavice, carele se afla astádi in cártile nóstre bisericé-sci, au de auctoru nu pre Cirulu, carele a nascocitu alfabe-

lule glagolitice, ci pre Clemente episcopulu Veletiei in Bulgaria. In alfabetulu acestuia suntu numai câte-va figure de ale lui Cirulu, iera cele mai multe suntu grecesci.

Privilegiulu lui Andreiu daritu Romaniloru celor din privilegiatele 8. districte banatene in anul 1222.

Archiepiscopulu Ternovei in Bulgaria se face patriarcu bulgaro-român independentu.

In viéculu XIII. s'au recunoscutu si intaritu si pâna aci esistentele scamne arhiepiscopale gr. or. romanesci unulu in Români'a, altulu in Moldavi'a si alu treilea in Ardélu la Alb'a-Iuli'a. — Pre atunci erau episcopi si la românii gr. or. din Cumania si liturgi'a in limb'a romanésca.

Causele pentru carele Serbii de preste Dunare si-au cerutu si au capetatu Archiepiscopu nationalu in an. 1219. in Ipeculu Epirului.

Patimele Româniloru in vécurile trecute din partea propagandei catolicismului.

De candu se datéza esistentia bulgariloru in tinutulu Carasiului si pre alocurea?

Batalia la Cosiov'a a decisu sörtea imparatiei si patriarchiei sêrbesci.

O manastire romanésca gr. orient. in comitatulu Marmaros'u s. a.

Primulu Episcopu gr. or. in Muncaciu subordinatu Metropolitului de Alb'a-Iuli'a s. a.

Inradecinarea elementului slavo-bulgaru in limb'a romanésca. Lupt'a acestoru dōue elemente s. a.

Asupriri din partea Magiariloru asupr'a Româniloru si a bisericeii acestor'a

IV. Despre Ierarchia romanésca gr. or. din Austri'a.

Se demustra esistentia, originea, nationalitatea, resedinti'a, sfer'a juriditiunei, si reportulu Metropoliei romanesci de Alb'a-Iuli'a câtra cea din Ariesiu-Tergovesi — Bucuresti si câtra Patriarchatul Constantinoplei, apoi si cumca Serbii antecernovenici, cei de pre marginile Banatului — temisianu si din Ienopolea pâna la infiintiarea Ierarchiei serbesci in Carlovitiu, au fostu impreuna cu Românii din acele pârti supusi Metropoliei de Alb'a-Iuli'a s. a.

V. Despre originea patriarchulu la serbi, schitie din vietia Patriarchatului ipechianu.

VI. Despre emigrările colonieloru serbesci in Austri'a. — Despre privilegii, patriarchatului si teritoriulu lor.

Acestu tractatu cuprinde si evenimente, cari se tinu de românii cei din acele tempuri viscolose si demustră, că românii austriaci nu pre calea legii si a dreptatiei, ci prin cercuri nefavorabile au devenitu sub juriditiunea Ierarchiei serbesci. si ca Temisian'a, respective districtele romanesci, nu au fostu nici odata cuprinse in vre unu voivodatu serbescu s. a.

VII. Disertatiune istorica asupr'a dieceseloru gr. or. romanesci din monarchia austriaca facisiu cu Metropoli'a gr. or. rom. Alb'a-Iuli'a si cu cea sêrbesca de Carlovitiu.

1. Despre dieces'a metropolitana a Ienopolei,
2. Despre dieces'a Oradiei mari,
3. Despre dieces'a metropolitana a Temisiorei-Lipovei,
4. Despre dieces'a Caveranu-Sebesului si ceea a Versietului,
5. Despre dieces'a Ardélului,
6. Despre dieces'a Bucovinei. (Va urmă)

FOITIA „TELEGRAFULUI ROMANU“.

Spectate, Spectabile, Illustrissime s. a.

Nu se pōte negă, ca literatur'a noastră in scurtu tempu a veditu unu sbornu, de care se mînauna amici si inimi, dara totusi avemu inca multu de facutu, sêu indreptatu, pâna ce vomu vedé unificate ortografiile pân'acum'a asiă diferite; pân'ace vomu vedé matricul'a oficiatelor si titlatur'a lor staverite fâra maimutiaria, pe bas'a solida filologica, si consunant'a cu natur'a limbei, că asiă cei nechiamati sa nu faurésca numele vre-unui oficiu maimutitu dupa o limba cu totulu heterogena de cea româna, nici sa adoptămu titlatur'a necausonanta naturei limbei, si contraria scopului culturai.

Sa cautămu adi matricul'a oficiatelor, si vomu află: Juratu comitatensu, Jude cercualu, Jude supremu, Comite, Comite supremu s. a. cari suntu numai maimutiarii din: megyei esküdt, Szolgabíró, Főszolgabíró, sêu imprumutate din secolulu barbarismului, fâra sa se scia pentru ce se falsifica matricul'a dela stremosi conchiegata? si e téma, ca déca aceste (dupa a mea parere) greseli in scurtu nu se voru indreptă, o potemu pati că Francesii, cari bucurosi vedu modulu scrierei gresitu, dara e pretărdiu de a-lu poté indreptă.

Juratu comitatensu nu e oficiu, ci e numai oficiulu preturei intru ajutoriu, si controla alaturata. Nu sciu dara pentru ce sa nu se pōta numi dupa natur'a ocupaciunei lui „Adjunctu“?

In Istori'a mai vechia a Româniloru 'se afla „Pretoru“ capulu unui colegiu, cercu si „Prefectu“ capulu unei Provincii, unui tinutu, districtu, si in acestu intielesu se usua in principate si adi, cu totu dreptulu dara se pōte prefinde dela nanasiulu cuvintelor române, sa dee finului seu R. numele „Preloru“ „Protopretoru“ in locu de „Jude“ fabricatu dupa modela straina „szolgabíró“, si asiă sa nu deie cauza strainiloru de a critica, ca dōra Judele de cercu judeca, sêu pazesc, ori ca e fauritu din cercuri, iara Jude supremu e dōra unu postu mai naltu decâtu a simplului „Judex curiae regiae“?

Conte sêu Comite supremu e adeveratu din limb'a latina imprumutatu, sêu mai bine dicendu retinutu, dara pe cum oficiulu; asiă si numele lui se a nascutu numai dupa venirea colocutōrei natiuni magiare, si tocm'a asiă desémna capulu unui districtu că si Prefectulu din tempulu Româniloru vechi.

Titlatur'a „Spectatu, Spectabilu, Illustrissimu s. a. asemene e gresita, numai pentru ca e contraria naturei limbei române, care seurla cuvintele, si nu-si forma din substantivu, adjective in bilu, bila, nici are superlativulu „issimulu issima“ (apoi scopulu cultivatōrei nu pōte fi a stremutá natur'a limbei, ci conformu aceleiasi a formă, a indreptă si a supleni defectulu,) ci si pentru ca titlatur'a acést'a e trista remiscencia a sclaviei, a diferintiei cei mare, care eră in Germani'a sub tempulu feudalismului, si in Ungari'a sub tempulu iobagiei, sêu iara a sclaviei.

Associatiunile R. din Ardélu au indreptatu catu-va ortografi'a, si cea Aradana au petrunsu necesita ea de a unificá ortografiile atātu de diverse in diverse provincie, dara in privinti'a numirei oficiatelor, si in privinti'a titlaturei, atai

de unu articulu publicatu in „Gazet'a T.“ nainte de câti-va ani, si afara de „Romanische Amtssprache“ a preastimatiloru literati Baritiu et Puscariu, cei chiamati pâna adi nu s'au ingrigitu; candu staverirea acestoru dōue ramuri a culturai atātu e de necesaria. Déca pōte fi multiamita limb'a italiana cu unu „signiore“, si cea francesca cu unu „monsieur“ fiindu ambe limbi culte, pentru ce n'aru poté fi limb'a noastră multiamita cu „Domnu“ cui s'aru adauge oficiulu Pretoru, Prefectu s. a. si pentru ce sa adoptămu titlu din limbele acelea, cari mai tinu reminiscintia servilismului? Apoi staverirea titlaturei dupa natur'a limbei e necesaria si pentru aceea, pentru ca altmintrea se da si se primese de multe-ori chiaru si de plas'a speculanta, titluri de acelea, cari d. e. in Principate se dau numai Domnitorului. Asiă suntu Maritu (Nagy ságos.) — „Tekintetes“, „Spectatu“, „Spectabilu“ e ori care diuasi, ori care obiectu, la care poti cauta cu ochii, care se pōte (dupa limb'a latina) spectá, din care cauza titlatur'a acést'a nu numai nu distinge pusetiunea de persóna sêu de diregatoria, ci mai curendu se pōte privi de dejesitōria. — Apoi mai virtosu unu suplicantu de câte-ori nu scia determiná cu care titlu sa se adreseze, de atâtea ori va poté vatemá aroganti'a acelui'a câtra care se adreseza.

Eu sciu unu casu, unde unu oficiantu aristocratu numai pentru aceea alungatu pre unu scriitoriu sub nume de Spanu, pentru ca au datu Dluu sêu Judeu titlu Tekintetes, si pentru ca nici aristocratu nu poté pretinde mai mare titlu: care titlatura, sêu diferintia pe deplinu aru suplini numele de boțezu a oficiulu adaugatu lănga „Domnu“ si cu aceea deodata s'aru delaturé scrupulositatea, frie'a, ca aroganti'a se va vatemá. —

Ce e dreptu, modulu acést'a se pōte usua, si singuraminte, si apoi usulu sa defiga titlatur'a, dar pâna candu se va staveri, nu fâra vatemare, in sa déca titlatur'a aru fi defipta prin autoritatea Associatiunei dupa o contielegere cu alte Associatiuni, si barbati literati, atunci nimenea va judecă vatemare intr'aceea, ca nu luămu titlatur'a straina, titlatur'a, care cugelandu bine insusirea ei, vedesce unu servilismu. —

Bine aru fi déca parerea publicata directiunei aradane in privinti'a unificandei ortografiei s'aru estinde si asupr'a numeloru oficii si asupr'a titlaturei. U. i.

*) Autorulu e rogatu a-si chiarificá mai bine ideile, candu ese in publicu cu ele. Red.)

Mai nou.

Unu telegramu alu „Herm. Ztg.“ de eri aude ca Schmerling e denumitu presedinte la curtea de cassatiune (nu la a Trauniei.) Belcredi ministru de statu cu presidiulu ministerialu si cu ducerea ministeriului de politia. Conte Larisch ministru de finantie, Comers presied. dela trib. superioru din Cracovia ministru de justitia. Mecsery, Lasser, Plener si Bar-Reichenstein pensunati; celu d'antăiu cu rezervarea de a fi si mai departe aplicatu. Generalulu de cavaleria Conte Haller is'au incrediutu conduce rea trebiloru cancelariei transsilvane.